

“Όλα τὰ ἔργα μου γεννήθηκαν βασισμένα σὲ δυὸ θεμελιώδεις συναισθηματικὲς ἀρχὲς ποὺ ἄλλοτε συνδυάζονται καὶ ἄλλοτε ὑπερισχθεὶ ἢ μιὰ τῆς ἄλλης.

Αὐτὲς οἱ βασικὲς ἀρχὲς συναισθήματος εἶναι μιὰ ἐνημέρωση πάνω στὸν ἀφανισμό καὶ στὴ στερεότητα, πάνω στὸ ἄδειο καὶ γεμάτο, πάνω στὴ φανταστικὴ διαφάνεια καὶ ἀδιαφάνεια τοῦ κόσμου.

Καθ’ ἕνα ἀπὸ μᾶς θὰ ἔχη ἀσφαλῶς αἰσθανθεὶ ξάφνου, ὅτι τὰ συστατικὰ τοῦ κόσμου μοιάζουν μὲ ὄνειρο, ὅτι οἱ τοῖχοι δὲν εἶναι πιὰ ἀδαφανεῖς, ὅτι μοιάζουμε νὰ ἔχουμε τὴ δύναμη νὰ βλέπουμε μὲς ἀπὸ κάθε τι...

Μιὰ τέτοια στιγμή, ὅλη ἡ ζωὴ, ὅλη ἡ ἰστορία τοῦ κόσμου γίνεται ἄχρηστη, δίχως αἴσθηση ἀδύνατη. “Όταν ἀποτυχαίνεις νὰ πᾶς πέρα ἀπ’ τὸν πρῶτο σταθμὸ μᾶς μετατόπισης —σοῦ γεννιέται ἡ ἐντύπωση ὅτι ξαγρυπνᾷς σ’ ἕναν κόσμον ἄγνωστο — ἡ αἴσθηση τοῦ ἀφανισμοῦ σὲ γεμίζει ἀγωνία, ζαλάδα.

“Όμως ὅλ’ αὐτὰ, δυνατὸ νὰ σὲ ὀδηγήσουν στὴν εὐφορία: Σαφνικὰ ἡ ἀγωνία γίνεται λύτρωση. Τώρα τίποτε δὲν μετράει περισσότερο ἀπ’ τὸ θαῦμα τῆς ὑπαρξῆς, αὐτὸ τὸ νέο καὶ καταπληκτικὸ συναίσθημα ζωῆς, μέσα στὴ λάμψη μιᾶς δροσερῆς αὐγῆς, σὰν ξαναβρίσκει τὴν ἐλευθερία μας. Τὸ γεγονός τῆς ὑπαρξῆς μᾶς ἀφίνει ἐκπληκτοὺς σ’ ἕναν κόσμον ποὺ τώρα μοιάζει μὲ οὐτοπία καὶ πρόσχημα, σ’ ἕναν κόσμον ποὺ κάθε ἀνθρώπινη συμπεριφορὰ μιλάει γιὰ παραλογισμό καὶ κάθε ἱστορία γιὰ ἀπόλυτη ματαιότητα. Κάθε πραγματικότητα καὶ κάθε γλώσσα μοιάζει νὰ χάνη τὴν ἀρθρωση, νὰ διχάζεται καὶ νὰ καταρρέη. “Εἶσι ποιά ἄλλη ἀντίδραση εἶναι δυνατύτερη ὅταν κάθε τι σταματᾷ μπρὸς στὴν ὕλη, ἀπ’ τὸ γέλιο;

“Εγὼ προσωπικὰ σὲ μιὰ τέτοια στιγμή αἰσθάνθηκα μὲ τόση πληρότητα ἐλεύθερος, τόσο

λυτρωμένος, ὥστε εἶχα τὴν ἐντύπωση ὅτι μπορούσα νὰ κάνω ὅ,τι ἤθελα μὲ τὴ γλῶσσα καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἑνὸς κόσμου ποὺ δὲ μοῦ δείχνει πιὰ τίποτε, παρὰ μιὰ ἀβάσιμη καὶ γελοία ὑποκρίσιμα.

Φυσικὰ αὐτὴ ἡ ἀρχὴ συναισθήματος εἶναι πολὺ ἀσυνήθιστη. Πιὸ συνηθισμένο εἶναι τὸ ἀντίθετο συναίσθημα ποὺ ἐπικρατεῖ: “Ό,τι λάμπει σκοτεινιάζει, ἡ διαφάνεια πυκνώνει, ὁ κόσμος καταπιέζει, τὸ σύμπαν μὲ συνθλίβει. “Ἡ κύλαια, ἕνας ἀδιάβατος τοῖχος στέκεται ἀνάμεσα σὲ μένα καὶ στὸν κόσμον, σὲ μένα καὶ στὸν ἐξυτὸ μου.

“Ἡ ὅλη γεμίζει κάθε γωνία, σηκώνει ὅλο τὸ διάστημα καὶ τὸ βάρος τῆς ἐκμηδενίζει τὴν κάθε ἐλευθερία. “Ὁ ὀρῶντας στενεύει κι’ ὁ κόσμος γίνεται μιὰ πνιγρὴ σκοτεινὴ φυλάκη.

“Ἡ γλῶσσα χρησιμοποιεῖται μὲ διάφορο τρόπο καὶ οἱ λέξεις στάζουν σὰν πέτρες ἢ σὰν ἄψυχα σώματα. Αἰσθάνομαι νὰ μοῦ ἐπιτίθενται ἰσχυρὲς δυνάμεις ἐναντίον τῶν ὁποίων μπορῶ μόνο νὰ πολεμήσω μιὰ χυμνὴ μάχη.

Αὐτὸ ἦταν τὸ «σημείο ἐκκινήσεως» γιὰ κεῖ να ἀπ’ τὰ ἔργα μου ποὺ χαρακτηρίστηκαν πρὸ δραματικά: «Ἀμαντὲ» καὶ «Θύματα καθήκοντος».

...Στὶς «Καρτέκλες» ἡ σκηνὴ γεμίζει ἀπὸ δωδεκάδες καρτέκλες γιὰ τοὺς ἀόρατους ἐπισκέπτες καὶ στὸν «Ἰάκωβο ἢ ἡ ὑποταγὴ» μερικὲς μύτες ἐμφανίζονται στὸ πρόσωπο μιᾶς κοπέλλας. Τὸ εἶπαν παρκαφορτώνεται μὲ ὕλη.

...“Ἄν ὅπως πιστεύω, καταφέρω νὰ εἰσάγω τὸ χιούμορ στὴν ἀγωνία, ποὺ εἶναι ἕνα εὐτυχισμένο σύμπτωμα μᾶς ἄλλης παρουσίας— αὐτὸ τὸ χιούμορ εἶναι ἡ διέξοδός μου, ἡ λύτρωση καὶ ἡ θεραπεία μου. “Ἡ φαλακρὴ τραγουδίστρια» εἶναι τὸ μόνο ἔργο, γιὰ τὸ ὁποῖο κριτικοὶ συμφώνησαν ὅτι εἶναι μιὰ «καθαρὴ κωμωδία».

Δὲν θέλω νὰ περνεῖμαι γιὰ δικαστῆς στὰ ἔργα μου. “Ἀπλᾶ προσπαθῶ νὰ δώσω μιὰ ἔνδειξη γιὰ τὸ πῶς ἦταν τὰ συνθηματικά ὕλικά στὴν πηγὴ τους: Μιὰ διάθεση καὶ ὄχι μιὰ ἰδεολογία, μιὰ ἐσώτερη ὁρμὴ ὄχι ἕνα πρόγραμμα.

Καὶ ἀκόμη τὸ κωμικὸ μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι μιὰ ἔκφραση τοῦ «ἀσυνήθιστου». “Ἀλλὰ γιὰ μένα τὸ παράλογο πηγάζει μόνο ἀπ’ τὴν πληκτικότητα καὶ τὴν πιὸ συνηθισμένη καθημερινότητα.

Τὸ νὰ αἰσθάνεται κανεὶς τὸ παράλογο, τὴν ἀπιθανότητα τῆς καθημερινῆς δοκιμασίας καὶ τίς ἀπόπειρες γιὰ ἐπικοινωνία, εἶναι ἔτοιμος γιὰ ἕνα βῆμα παρκατάω. Πρὶν τὸ κάνετε πρέπει νὰ μουσκέψετε τὸν ἑαυτὸ σας. Τὸ κωμικὸ εἶναι ἀσυνήθιστα ἀπλό κι’ ἀγνό. Τὸ «ἑπεπραγματικό» εἶν’ ἐδῶ κοντά μας, μέσα στὴν καθημερινή μας συνμιλία.

«Καγιὲ ντὺ λέτο, 1955»

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΙΟΝΕΣΚΟ

Μετάφραση ἀπὸ τ’ Ἀγγλικά